

Fframwaith arolygu

Arolygiaeth Carchardai EF

Ebrill 2026

Cynnwys

Adran 1	Cyflwyniad	3
Adran 2	Cyd-destun gweithredu	4
	Mandad	4
	Deddfwriaeth	4
	OPCAT	5
	Datganiad cydraddoldeb ac amrywiaeth	6
	Protocolau gyda sefydliadau partner	7
	Disgwyliadau7	
Adran 3	Y broses arolygu.....	10
	Y rhaglen arolygu.....	10
	Arolygiad carchar.....	12
	Wythnos gyntaf yr arolygiad.....	13
	Yr arolwg o'r bobl sy'n cael eu cadw yno	13
	Arolwg staff.....	14
	Ail wythnos yr arolygiad	15
	Y diwrnod cyntaf	15
	Arolygu	15
	Casgliad arolygiad	19
	Asesu	20
	Arolygon gadael.....	20
	Cyhoeddi adroddiadau.....	21
	Yn dilyn yr arolygiad	21
	Arolygiadau lle rhoddwyd rhybudd.....	21
	Hysbysiad Brys	21
	Adolygiadau annibynnol o'r cynnydd	23
Adran 4	Rhagor o wybodaeth.....	25

Section 1 Cyflwyniad

- 1.1 Mae'r ddogfen hon yn amlinellu'r fframwaith sy'n rheoli prosesau Arolygiaeth Carchardai EF ar gyfer arolygu ac adolygu cynnydd. Mae'n cael ei hategu gan lawlyfrau manwl i arolygwyr ar y broses arolygu ac ysgrifennu adroddiadau.
- 1.2 Mae'r fframwaith yn egluro cyd-destun ein gwaith, yn unol â deddfwriaethau perthnasol ac o fewn rhwymedigaethau'r DU sy'n deillio o'i statws fel aelod o'r Protocol Dewisol i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig yn erbyn Arteithio a math arall o Driniaeth neu Gosb Greulon, Annynol neu Ddiraddiol (OPCAT). Mae'n amlinellu ein gwerthoedd a'r pedair thema strategol sy'n sail i'n gwaith.
- 1.3 Mae'r fframwaith hwn yn bennaf berthnasol i arolygu carchardai oedolion, ond mae'r egwyddorion cyffredinol yn berthnasol i arolygu lleoliadau cadw eraill. Mae'n egluro'r fethodoleg a'r broses arolygu, a sut rydym yn gweithio gyda sefydliadau partner.
- 1.4 Yn olaf, mae'n rhoi manylion y broses o lunio adroddiadau arolygu ac yn darparu ffynonellau at ragor o wybodaeth.

Section 2 Cyd-destun gweithredu

Mandad

- 2.1 Mae'r naill Brif Arolygydd ar ôl y llall wedi crynhoi pwrpas yr Arolygiaeth fel a ganlyn:

Rydym yn sicrhau bod lleoliadau cadw yn cael eu harolygu'n annibynnol, rydym yn adrodd yn ôl ar yr amodau a'r ffordd mae pobl yn cael eu trin yno, ac yn hyrwyddo canlyniadau cadarnhaol i'r bobl sy'n cael eu cadw yno a'r cyhoedd.

- 2.2 Mae'r datganiad hwn o bwrpas yn deillio o ddyletswyddau a phwerau deddfwriaethol Prif Arolygwr Carchardai EF a rhwymedigaethau'r DU sy'n deillio o'i statws fel aelod o'r Protocol Dewisol i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig yn erbyn Arteithio a math arall o Driniaeth neu Gosb Greulon, Annynol neu Ddiraddiol (OPCAT), a'i chadarnhad o Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Deddfwriaeth

- 2.3 Mae cyfrifoldebau Prif Arolygydd Carchardai EF wedi eu nodi yn adrannau 5A a 43 o Ddeddf Carcharau 1952 (fel y'i diwygiwyd). Bydd yn arolygu (neu'n trefnu i arolygu) y canlynol, ac yn adrodd yn ôl arnynt i'r Ysgrifennydd Gwladol:

- carchardai, sefydliadau troseddwy'r ifanc, a chanolfannau hyfforddi diogel yng Nghymru a Lloegr;
- cyfleusterau cystodaeth llys yng Nghymru a Lloegr a hebryngwyr i'r cyfleusterau hyn ac oddi yno; a
- chanolfannau symud mewnfudwyr, cyfleusterau cadw am gyfnod byr, llety cyn-gadael a threfniadau hebrwng ledled y DU.

Yn benodol, bydd y Prif Arolygydd yn adrodd yn ôl i'r Ysgrifennydd Gwladol ar yr amodau mewn sefydliadau, a'r ffordd mae pobl sy'n cael eu cadw yno yn cael eu trin.

- 2.4 Mae Atodlen A1 i Ddeddf Carcharau 1952 yn nodi pwerau a dyletswyddau pellach y Prif Arolygydd i gydweithredu ac ymgynghori ag arolygiaethau cyfiawnder troseddol eraill a chyrrff eraill. Mae'r rhain fel a ganlyn:

- dirprwyo unrhyw un o'i swyddogaethau i awdurdod cyhoeddus arall;
- paratoi rhaglen arolygu a fframwaith arolygu y mae'n rhaid ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol a chyrrff penodedig eraill yn eu cylch (nid yw hyn yn atal y Prif Arolygydd rhag ymweld heb rybudd);
- sicrhau nad yw arolygiadau gan gyrff penodedig eraill yn rhoi baich afresymol ar sefydliadau sydd o fewn cylch gwaith y Prif Arolygydd;

- cydweithredu â chyrrff penodedig eraill pan fydd yn briodol gwneud hynny er mwyn cyflawni ei swyddogaethau'n effeithlon ac yn effeithiol;
- gweithredu ar y cyd ag awdurdodau cyhoeddus eraill pan fydd yn briodol gwneud hynny er mwyn cyflawni ei swyddogaethau'n effeithlon ac yn effeithiol;
- gweithredu ar y cyd ag arolygwyr cyfiawnder troseddol eraill i baratoi rhaglen cydarolygu y mae'n rhaid ymgynghori â'r Ysgrifennydd Gwladol a chyrrff penodedig eraill yn ei chylch; a
- rhoi cymorth i unrhyw awdurdod cyhoeddus arall wrth iddo arfer ei swyddogaethau.

2.5 Mae mwyafrif yr arolygiadau a gynhelir gan y Prif Arolygydd yn elwa o dderbyn cymorth gan arolygiaethau eraill. Cynhelir arolygiadau o Ganolfannau Hyfforddi Diogel ar y cyd ag Ofsted a'r Comisiwn Ansawdd Gofal.

2.6 Gall y Prif Arolygydd hefyd gynnal arolygiadau o gyfleusterau eraill drwy wahoddiad, gan gynnwys arolygiadau o gyfleusterau cadw milwrol, fel y Ganolfan Hyfforddiant Cywirol Milwrol a Chyfleusterau Cystodaeth Lluoedd Arfog y DU, carchardai yng Ngogledd Iwerddon (ar ran Arolygiad Cyfiawnder Troseddol Gogledd Iwerddon), carchardai ar Ynys Manaw ac Ynysoedd y Sianel, a rhai carchardai tramor eraill mewn awdurdodaethau sydd â chysylltiadau â'r DU.

2.7 Rhaid i'r Prif Arolygydd baratoi adroddiad blynyddol i'w gyflwyno gerbron Senedd y DU.

OPCAT

2.8 Mae'r DU yn rhan o OPCAT. Mae OPCAT yn gytuniad hawliau dynol rhyngwladol a luniwyd i gryfhau'r warchodaeth o bobl sydd wedi colli eu rhyddid. Mae OPCAT yn cydnabod bod pobl o'r fath yn arbennig o agored i gael eu trin yn wael, ac yn credu y dylai ymdrechion i roi diwedd ar driniaeth wael ganolbwyntio ar atal. Felly, mae'n gwneud darpariaeth ar gyfer system o ymweliadau rhyngwladol a chenedlaethol â phob lleoliad cadw. Ar lefel genedlaethol, mae OPCAT yn mynnu bod partïon gwladwriaethol yn:

Sefydlu, dynodi neu gynnal ar lefel ddomestig un neu nifer o gyrff ymweld er mwyn atal arteithio a math arall o driniaeth neu gosb annynol neu ddiraddiol... Rhaid cynnal yr ymweliadau hyn gyda'r bwriad o gryfhau, os oes angen, y warchodaeth o'r bobl hyn rhag artaith a math arall o driniaeth neu gosb greulon, annynol neu ddiraddiol.

2.9 Gelwir y cyrrff ymweld hyn yn Fecanwaith Ataliol Cenedlaethol (NPM). Mae'r DU wedi dynodi 21 corff i'w Fecanwaith Ataliol Cenedlaethol. Mae Arolygiaeth Carchardai EF yn aelod o Fecanwaith Ataliol Cenedlaethol y DU.

2.10 Fan leiaf, mae OPCAT yn mynnu bod y Mecanweithiau:

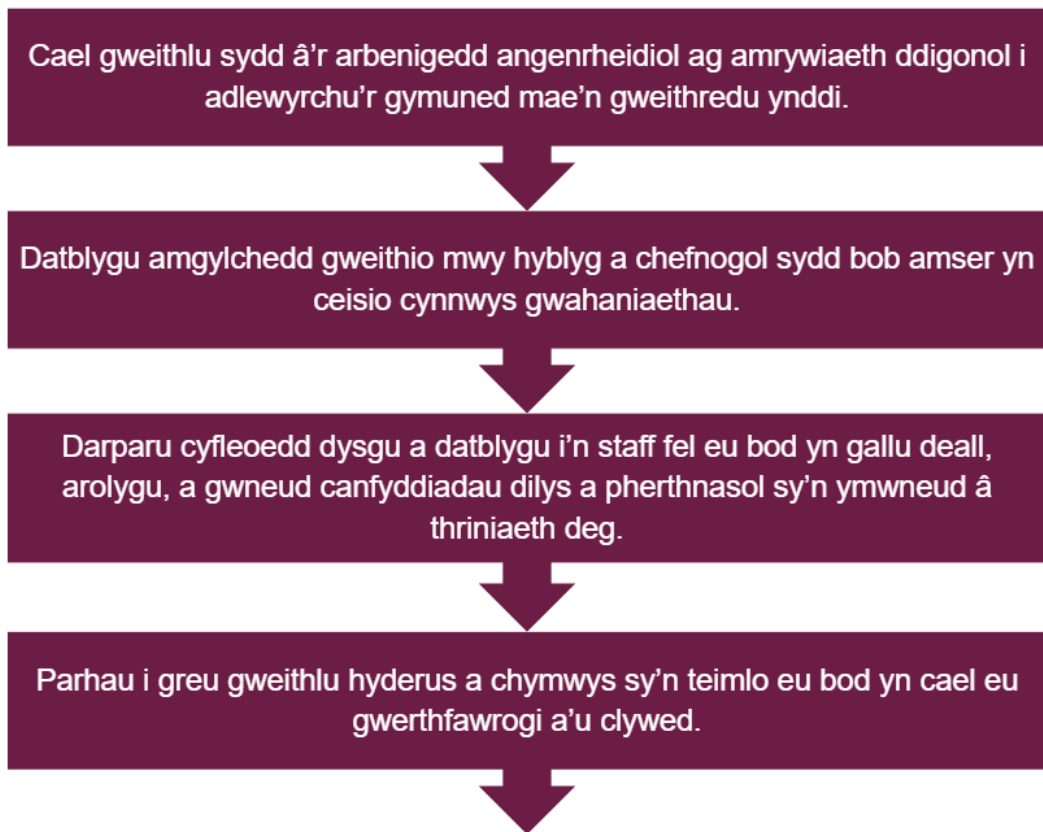
- yn gweithredu'n annibynnol gyda staff annibynnol
- yn meddu ar ddigon o arbenigedd, cydbwysedd rhywedd, a chynrychiolaeth ddigonol o leiafrifoedd ethnig a lleiafrifoedd eraill
- yn derbyn yr adnoddau angenrheidiol i wneud eu gwaith

ac yn cael y pwerau:

- i arolygu'n rheolaidd y ffordd mae pobl sydd wedi colli eu rhyddid yn cael eu trin mewn lleoliadau cadw
- i wneud argymhellion i'r awdurdodau perthnasol gyda'r nod o wella'r amodau mewn lleoliadau cadw a'r ffordd mae'r bobl yno'n cael eu trin (mae'n ofynnol i'r Wladwriaeth wyntyllu argymhellion o'r fath a chynnal trafodaethau â'r Mekanwaith Ataliol Cenedlaethol ynghylch eu gweithredu)
- i gyflwyno cynigion a sylwadau ynghylch deddfwriaeth sydd eisoes yn bodoli neu ddeddfwriaeth ddrafft
- i dderbyn yr holl wybodaeth ynghylch nifer y bobl sydd wedi colli eu rhyddid, eu lleoliad a'r ffordd maent yn cael eu trin
- i gael mynediad i bob lleoliad cadw
- i gynnal cyfweiliadau preifat â phawb sydd wedi colli eu rhyddid, yn ogystal ag unrhyw berson arall a allai ddarparu gwybodaeth berthnasol
- i ddewis y lleoliadau maent am ymweld â nhw, a'r bobl maent am eu cyfweld
- i gysylltu â'r Is-bwyllgor ar Atal Arteithio (y corff rhyngwladol a sefydlwyd gan OPCAT i ymweld â lleoliadau cadw, ac i ymgysylltu â Mekanweithiau Ataliol Cenedlaethol)
- i'r wybodaeth sydd wedi'i chasglu ganddo gael ei hystyried yn wybodaeth freintiedig.

Datganiad cydraddoldeb ac amrywiaeth

- 2.11 Rydym wedi ymrwymo i greu a chynnal amgylchedd gwaith sy'n hyrwyddo cydraddoldeb ac amrywiaeth. Rydym ni'n credu bod gwahaniaeth ac amrywiaeth yn ein gweithlu yn cryfhau ein gwaith a'n dylanwad.
- 2.12 Ein gweledigaeth yw:

Protocolau gyda sefydliadau partner

- 2.13 Mae Arolygiaeth Carchardai EF yn gweithio ar y cyd ag arolygiaethau eraill fel Ofsted, Estyn, Arolygiaeth Prawf EF, y Comisiwn Ansawdd Gofal, y Cyngor Fferyllol Cyffredinol, Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru (AGIC) ac Arolygiaeth Gofal Cymru (AGC). Mae'r gwaith hwn a wneir ar y cyd yn sicrhau bod gwybodaeth arbenigol yn cael ei defnyddio mewn arolygiadau, ac yn osgoi gorfod cynnal amryw o ymweliadau arolygu.
- 2.14 Mae cysylltiadau'r Arolygiaeth ag arolygiaethau partner, cyrff a arolygir a sefydliadau eraill yn cael eu rheoli gan nifer o gytundebau lefel gwasanaeth, memoranda cyd-ddealltwriaeth a phrotocolau y cytunwyd arnynt. Mae'r rhain wedi'u cyhoeddi ar ein gwefan: ['Working with partners' – Arolygiaeth Carchardai EF.](#)

Disgwyliadau

- 2.15 Cynhelir arolygiadau Arolygiaeth Carchardai EF yn unol â meini prawf arolygu a gyhoeddir, sy'n cael eu galw'n Ddisgwyliadau. Mae'r Arolygiaeth yn gosod ei meini prawf arolygu ei hun i sicrhau eu bod yn dryloyw ac yn annibynnol. Man cychwyn pob arolygiad yw'r canlyniad i'r bobl sy'n cael eu cadw yno. Mae Disgwyliadau'r Arolygiaeth yn seiliedig ar safonau hawliau dynol rhyngwladol ac yn cyfeirio atynt, gyda'r nod o hyrwyddo triniaeth ac amodau mewn lleoliadau cadw sydd o leiaf yn cyrraedd safonau hawliau dynol rhyngwladol cydnabyddedig.

2.16 Mae'r disgwyliadau ar gyfer carchardai i ddynion a charchardai i fenywod ynghyd â sefydliadau troseddwr ifanc yn cael eu crynhoi o dan y pedwar prawf ar gyfer sefydliad iach:

Y Prawf	Canlyniad carchar iach
Diogelwch	Mae carcharorion, yn enwedig y rhai mwyaf agored i niwed, yn cael eu cadw'n ddiogel.
Parch (Gofal ar gyfer Sefydliadau Troseddwr Ifanc)	Mae carcharorion yn cael eu trin mewn modd sy'n parchu eu hurddas.
Gweithgarwch pwrpasol	Mae carcharorion yn gallu cymryd rhan mewn gweithgarwch sy'n debygol o fod o fudd iddynt, ac mae disgwyl iddynt wneud hynny.
Paratoi ar gyfer rhyddhau (Ailsefydlu ar gyfer Sefydliadau Troseddwr Ifanc)	Deallir bod paratoi ar gyfer rhyddhau yn un o swyddogaethau craidd y carchar. Mae carcharorion yn cael cymorth i gynnal ac i ddatblygu perthynas â'u teulu a'u ffrindiau. Mae carcharorion yn cael cymorth i leihau'r tebygolrwydd y byddant yn aildroseddu, ac mae eu risg o niwed yn cael ei rheoli'n effeithiol. Mae carcharorion yn cael eu paratoi i gael eu rhyddhau yn ôl i'r gymuned.

2.17 Mewn sectorau arolygu eraill, defnyddir yr egwyddorion sy'n sail i'r cysyniad o sefydliad iach, ond gall y pwyslais penodol amrywio gan ddibynnu ar eu perthnasedd.¹

2.18 Mae'r Arolygiaeth yn cyhoeddi meini prawf arolygu i asesu'r amodau y mae'r bobl ganlynol yn eu hwynebu, a'r ffordd maent yn cael eu trin:

- dynion yn y carchar
- menywod yn y carchar
- plant mewn canolfan ddiogel
- pobl sy'n cael eu cadw mewn canolfannau goruchwyliaeth agos
- pobl sy'n cael eu cadw mewn canolfannau gwahanu
- mewnfudwyr mewn lleoliadau cadw
- pobl sy'n cael eu cadw dan gystodaeth llys
- pobl sy'n cael eu cadw yng nghyfleusterau cystodaeth y tri llu arfog, a'r Ganolfan Hyfforddiant Cywirol Milwrol (MCTC)
- canolfannau hyfforddi diogel (ar y cyd ag Ofsted).

Mae'r rhain i'w gweld ar wefan yr Arolygiaeth: [Disgwyliadau – Arolygiaeth Carchardai EF](#). Mae pob disgwyliad yn disgrifio safonau'r

¹ Yn achos canolfannau symud mewnfudwyr a chadw teuluoedd, y pedwar prawf yw diogelwch, parch, gweithgareddau a pharatoi ar gyfer symud a rhyddhau; yn achos cyfleusterau cadw am gyfnod byr, y profion yw diogelwch, parch a pharatoi ar gyfer symud a rhyddhau; yn achos hebrwng o dramor, diogelwch, parch a pharatoi ar gyfer ailintegreiddio yw'r profion. Mae'r disgwyliadau ar gyfer cystodaeth llys yn dod o dan benawdau arweinyddiaeth, strategaeth a chynllunio, hawliau unigol, a thriniaeth ac amodau.

driniaeth ac amodau y disgwylir i sefydliad eu cyrraedd. Maent yn seiliedig ar gyfres o 'ddangosyddion' sy'n disgrifio tystiolaeth a allai ddangos bod y disgwyliad yn cael ei fodloni. Nid yw'r rhestr o ddangosyddion yn gyflawn, ac nid yw'n eithrio ffyrdd eraill o gyflawni'r disgwyliad.

Section 3 Y broses arolygu

Y rhaglen arolygu

- 3.1 Mae Arolygiaeth Carchardai EF yn gweithredu rhaglen arolygu sydd bron yn gwbl ddirybudd (ac eithrio mewn amgylchiadau eithriadol), gyda phob arolygiad yn ystyried faint o gynnydd a wnaed ar yr argymhellion neu elfennau pryder perthnasol a nodwyd yn yr arolygiad llawn diwethaf. Mae isafswm cyfnod arolygu wedi cael ei bennu ar gyfer pob sefydliad, ac mae amseriad arolygiadau yn fwriadol anrhagweladwy. Mae'r dull gweithredu hwnnw'n seiliedig ar wybodaeth ystyriol ac asesiadau risg rhagweithiol, ac yn ymateb iddynt. Mae pob arolygiad cynnydd a gynhelir yn dilyn arolygiad llawn blaenorol yn cynnwys asesiad o'r cynnydd a wnaed i weithredu'r argymhellion neu i fynd i'r afael â'r pryderon blaenorol a nodwyd.
- 3.2 Dyma'r cylch arolygu byrraf ar gyfer gwahanol sectorau cystodaeth:

Sector	Pa mor aml	Sylwadau
Carchardai, sefydliadau troseddwy'r ifanc sy'n cadw oedolion ifanc, ac unedau arbenigol	Yn cael eu harolygu bob pum mlynedd o leiaf.	Bydd yr arolygiadau'n cael eu pennu drwy asesiad risg. Gall y rhan fwyaf o garchardai ddisgwyl cael eu harolygu bob dwy i dair blynedd. Mae'n bosibl y bydd rhai sefydliadau risg uchel yn cael eu harolygu'n amlach. Fe'u cynhelir ar y cyd ag Estyn/Ofsted (Lloegr) a'r Comisiwn Ansawdd Gofal/Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru.
Sefydliadau troseddwy'r ifanc (sy'n cadw plant iau na 18 oed)	Ymweliadau blynyddol er mwyn cynnal arolygiad neu adolygiad annibynnol o'r cynnydd.	Bydd yr Arolygiaeth yn cynnal adolygiad annibynnol o'r cynnydd 8–12 mis ar ôl pob arolygiad llawn, er mwyn adolygu'r cynnydd y mae arweinwyr a rheolwyr wedi'i wneud i fynd i'r afael ag argymhellion neu elfennau sy'n achosi pryder a nodwyd yn yr arolygiad blaenorol. Fe'i cynhelir ar y cyd ag Estyn/Ofsted (Lloegr) a'r

Sector	Pa mor aml	Sylwadau
		Comisiwn Ansawdd Gofal/Arolygiaeth Gofal Iechyd Cymru.
Canolfannau symud mewnfudwyr	Maent yn cael eu harolygu o leiaf unwaith bob pedair blynedd, a bob dwy i dair blynedd os yw'r ganolfan yn cadw plant.	Mae'r arolygiadau'n cael eu pennu drwy asesiad risg. Gall y rhan fwyaf o ganolfannau symud mewnfudwyr ddisgwyl cael eu harolygu bob dwy i dair blynedd.
Cyfleusterau cadw mewnfudwyr am gyfnod byr	Un neu ddau o arolygiadau cenedlaethol bob blwyddyn.	Mae arolygiadau cenedlaethol yn cael eu rhannu'n categorïau swyddogaethol, a byddant fel arfer yn cynnwys, er enghraifft, pob cyfleuster preswyl neu'r holl gyfleusterau sy'n cael eu rhedeg gan Lu'r Ffiniau mewn un arolygiad. Fodd bynnag, gall cyfleusterau unigol neu fathau o gyfleusterau gael eu harolygu ar unrhyw adeg, fel y pennir drwy asesiad risg.
Cyfleusterau hebrwng mewnfudwyr	Mae dau neu dri chyfleuster hebrwng yn cael eu harolygu bob blwyddyn.	
Cystodaeth llys	Mae tair ardal cystodaeth llys yn cael eu harolygu bob blwyddyn.	
Canolfannau hyfforddi diogel	Yn cael eu harolygu'n flynyddol.	Mewn partneriaeth ag Ofsted a'r Comisiwn Ansawdd Gofal.
Y Ganolfan Hyfforddiant Cywirol Milwrol	Yn cael ei harolygu bob pedair blynedd o leiaf.	Drwy gytundeb a gwahoddiad gan y fyddin.
Cyfleusterau Cystodaeth i Aelodau Lluoedd Arfog y DU	Yn cael eu harolygu bob pedair blynedd o leiaf.	Drwy gytundeb a gwahoddiad gan y fyddin.

- 3.3 Mae amseriad arolygiad o sefydliad yn seiliedig ar asesiad risg deinamig. Dyma rai o'r materion a ystyrir, ond nid yw'r rhestr hon yn gyflawn:
- faint o amser sydd wedi mynd heibio ers yr arolygiad diwethaf
  - y math o swyddogaeth a maint y sefydliad
  - y canlyniadau i'r bobl sy'n cael eu cadw yno, yn ôl asesiadau carchardai iach yr Arolygiaeth
  - y cynnydd a wnaed yn ôl yr Adolygiad Annibynnol o'r Cynnydd, os yw'n briodol
  - newidiadau sylweddol i'r sefydliad neu newidiadau mewn arweinyddiaeth
  - gwybodaeth a ddaw i law drwy ohebiaeth neu mewn ffyrdd eraill
  - data diogelwch ac adroddiadau digwyddiadau Gwasanaeth Carchardai a Phrawf EF (HMPPS)
  - data a gyhoeddwyd am berfformiad carchardai
  - ymgynghoriadau ag arolygiaethau partner (fel sy'n ofynnol)
  - asesiad gofal iechyd yr Arolygiaeth
  - oed yr adeiladau.
- 3.4 Mae'r Arolygiaeth hefyd yn ymgymryd â rhaglen flynyddol o waith thematig a gwaith ar y cyd ag arolygiaethau eraill sy'n ymwneud â chyfiawnder troseddol ac arolygiaethau cysylltiedig.
- 3.5 Datblygir rhaglen arolygu ddrafft o fis Tachwedd ymlaen ar gyfer y flwyddyn ariannol ddilynol. Mae'r math o arolygiadau, a'u nifer, yn destun ymgynghoriad yn unol â gofynion statudol. Cytunir ar y rhaglen tua thri mis cyn dechrau'r flwyddyn ariannol, ond gall newid yn ystod y flwyddyn wrth i asesiadau risg newid.

Arolygiad carchar

- 3.6 Mae'r paragraffau canlynol yn amlinellu'r broses arolygu safonol ar gyfer carchardai dynion a carchardai menywod yn ogystal â Sefydliadau Troseddwr Ifanc. Mae'r broses ar gyfer arolygu sectorau cystodaeth eraill yn seiliedig ar y fethodoleg graidd hon, ond mae wedi cael ei haddasu i ystyried natur benodol y sectorau hynny.
- 3.7 Fel arfer, bydd arolygiad carchar yn para am gyfnod o bythefnos. Yn ystod wythnos gyntaf yr arolygiad, bydd arolygwr cydlynu yn ymweld â'r sefydliad am ddau ddiwrnod. Bydd ymchwilwyr Arolygiaeth Carchardai EF hefyd yn ymweld â'r sefydliad i gynnal arolwg o'r bobl sy'n cael eu cadw yno.
- 3.8 Yn ystod ail wythnos yr arolygiad bydd arweinydd y tîm a thîm o arolygwyr yn ymweld, gan gynnwys arolygiaethau partner ac arbenigwyr. Bydd hyn yn para wythnos.² Mae pob arolygydd yn cario allweddi, a rhaid iddynt gael mynediad dirwysr i bob rhan o'r sefydliad, at ddogfennau perthnasol a'r bobl sy'n cael eu cadw yno. Pan fydd

---

² Gall y trefniadau amrywio ar gyfer sectorau ar wahân i garchardai, fel sefydliadau troseddwr ifanc, canolfannau hyfforddi diogel, canolfannau symud mewn fudwyr a chystodaeth llys, ond byddant yn cael eu cyfleu ymlaen llaw i gyrff sy'n cael eu harolygu.

angen, bydd arolygwyr yn cyfathrebu'n breifat, ac yn gyfrinachol, â'r bobl sy'n cael eu cadw yno.

- 3.9 O bryd i'w gilydd, efallai y bydd y Prif Arolygydd eisiau i arolygiad gael ei gyhoeddi. Yn yr achos hwn, bydd arolwg llawn o'r bobl sy'n cael eu cadw yno a'r ymweliad cyn yr arolygiad yn cael eu cynnal ar ddyddiad a drefnwyd ymlaen llaw cyn yr arolygiad.
- 3.10 Mae gan yr Arolygiaeth Bolisi Tân, lechyd a Diogelwch sy'n cynnwys polisïau ar wahân ac asesiadau risg diogelwch ar gyfer gwaith maes, gweithio ar eich pen eich hun, gyrru ar ddyletswydd, a'r protocol ar gyfer ymgysylltu mewn amgylchiadau eithriadol â'r bobl sy'n cael eu cadw yno.

Wythnos gyntaf yr arolygiad

3.11 Ni roddir mwy na 30 munud o rybudd i sefydliad cyn arolygiad dirybudd. Bydd pob rhan o'r sefydliad yn derbyn ymweliad yn fuan ar ôl cyrraedd.

3.12 Dyma bwrpas wythnos gyntaf yr arolygiad:

- cael syniad cychwynnol o'r amgylchedd (fel glendid, gwaith atgyweirio a hysbysiadau) a'r berthynas rhwng y staff a'r bobl sy'n cael eu cadw yno, ochr yn ochr ag unrhyw elfennau eraill sy'n achosi pryder ar sail deunydd briffio'r arolygiad neu wybodaeth benodol
- cwrdd â llywodraethwr/cyfarwyddwr y sefydliad a'r swyddog cyswllt penodedig ar gyfer yr arolygiad, sicrhau eu bod yn deall y broses arolygu'n llawn, a chynnig sicrwydd
- sicrhau bod holl ardaloedd risg uchel y sefydliad yn cael eu harolygu
- egluro rôl y swyddog cyswllt
- bydd yr ymchwilyr yn dosbarthu ac yn casglu'r arolwg o'r bobl sy'n cael eu cadw yno
- gwneud trefniadau ar gyfer yr arolygiad, gan ddefnyddio'r pecyn arolygu paratoadol i ddangos pa ddogfennau y gofynnir amdanynt a pha bryd y bydd eu hangen
- sicrhau bod y staff ymchwilio ac arolygu yn ymwybodol o unrhyw risgiau, bygythiadau, gweithdrefnau gadael os oes tân, a materion eraill yn ymwneud ag iechyd a diogelwch yn y sefydliad
- rhoi cyfle i'r llywodraethwr/cyfarwyddwr drafod unrhyw faterion perthnasol.

Yr arolwg o'r bobl sy'n cael eu cadw yno

3.13 Un o elfennau hanfodol wythnos gyntaf yr arolygiad yw cynnal yr arolwg o'r bobl sy'n cael eu cadw yno. Mae aelodau o'r tîm ymchwilio yn cynnal arolwg o gyfran gynrychioliadol o'r boblogaeth sy'n cael eu cadw yno er mwyn casglu eu canfyddiadau – mae hyn yn ffynhonnell allweddol o dystiolaeth. Caiff cyfranogwyr eu dewis ar hap ar draws pob adain/uned yn y sefydliad. Mae'r arolwg yn ddienw ac yn

gyfrinachol. Mae'r ymchwilyr yn siarad â phob unigolyn a ddedolwyd i egluro diben yr arolwg, ac yn mynd yn ôl i bob cell i gasglu'r arolwg yn nes ymlaen y diwrnod hwnnw neu'r bore canlynol. Mae'r gwaith o ddsbarthu a chasglu'r arolwg yn cymryd hyd at ddau ddiwrnod.

- 3.14 Mewn arolygiadau carchardai ac arolygiadau mawr eraill, defnyddir yr arolwg i gymharu ymatebion y rheini sy'n cael eu cadw yn y sefydliad a arolygwyd, a'r ymatebion cyfunol gan y rheini sy'n cael eu cadw mewn sefydliadau tebyg. Bydd yr ymatebion presennol a'r rheini a gasglwyd yn yr arolygiad diwethaf hefyd yn cael eu cymharu, ochr yn ochr â dadansoddiad o'r ymatebion yn ôl nodweddion gwarchoddedig. Mae data'r arolwg yn cael ei brofi am arwyddocâd ystadegol, ac mae'n cael ei ychwanegu at bob adroddiad.
- 3.15 Mae canfyddiadau'r arolwg yn rhan hanfodol o'r sylfaen dystiolaeth drionglog ar gyfer arolygiadau, ac yn rhoi golwg gadarn a chynrychioliadol ar farn y bobl sydd mewn sefydliadau cadw am yr amodau yno a'r ffordd maent yn cael eu trin. Mae cwestiynau'r arolwg yn cael eu seilio'n uniongyrchol ar y fersiwn berthnasol o'r Disgwyliadau.
- 3.16 Mewn cyfleusterau bach iawn, fel cyfleusterau cadw am gyfnod byr, defnyddir trefniadau fel cyfweliadau unigol neu samplu drwy ddulliau eraill i gael gwybod beth yw barn y bobl sy'n cael eu cadw yno.

Arolwg staff

- 3.17 Mae Arolygiaeth Carchardai EF yn defnyddio arolwg ar-lein o'r staff mewn carchardai, Sefydliadau Troseddwr Ifanc a Chanolfannau Symud Mewnfudwyr, i ystyried barn a phrofiadau'r staff sy'n gweithio yn y sefydliad sy'n cael ei arolygu. Mae'r arolwg yn cynnwys cwestiynau ynghylch eu llesiant eu hunain a llesiant y bobl sy'n cael eu cadw yno, ynghylch arweinyddiaeth, ac ynghylch codi pryderon. Mae ymchwilyr Arolygiaeth Carchardai EF yn gofyn i'r swyddog cyswllt rannu'r ddolen URL at yr arolwg staff gyda'r holl aelodau staff sy'n gweithio yn y sefydliad, a'u gwahodd i gymryd rhan. Mae'r arolwg yn ddiennw ac yn gyfrinachol. Mae'r arolwg ar agor am saith diwrnod yn ystod wythnos gyntaf yr arolygiad.
- 3.18 Mewn arolygiadau carchardai ac arolygiadau mawr eraill, mae'r ymatebion i bob cwestiwn yn yr arolwg yn cael eu cyfrifo a'u hychwanegu at bob adroddiad. Hefyd, mae'r ymatebion i bob cwestiwn yn yr arolwg yn cael eu gosod ar ffurf tabl yn ôl rôl y staff yn y sefydliad (nid yw'r rhain yn cael eu cyhoeddi er mwyn eu cadw'n ddiennw/cyfrinachol), er mwyn eu defnyddio i dringli'r dystiolaeth wrth arolygu.
- 3.19 Gall canfyddiadau'r arolwg staff ddarparu gwybodaeth ddefnyddiol ynghylch effaith bosibl yr amodau i'r rheini sy'n cael eu cadw mewn sefydliad, a'r ffordd maent yn cael eu trin.

Ail wythnos yr arolygiad

- 3.20 Mae ail wythnos yr arolygiad yn para hyd at bum diwrnod. Bydd y sefydliad wedi cael rhestr lawn ar ddechrau'r arolygiad o staff yr Arolygiaeth a fydd yn bresennol. Bydd pob arolygydd yn derbyn allweddwr wrth gyrraedd.

Y diwrnod cyntaf

Briffio'r Llywodraethwr/rheolwr

- 3.21 Fel arfer, bydd yr ail wythnos yn dechrau gyda sesiwn friffio ffurfiol gan y llywodraethwr/rheolwr am y sefydliad.
- 3.22 Bydd arweinydd tîm yr arolygiad yn cyflwyno'r tîm ac yn briffio'r llywodraethwr/rheolwr ynghylch y broses arolygu. Bydd hyn yn cynnwys disgrifiad byr o fethodolegau allweddol; y defnydd o Ddisgwyliadau, a'r hyn a fydd yn digwydd yn ystod yr wythnos, fel adborth gan yr arolygydd ar y canfyddiadau a ddaw i'r amlwg, yr ymweliad nos, a gofynion y Prif/Dirprwy Brif Arolygydd a phryd bydd yn cyrraedd.
- 3.23 Gwneir trefniadau hefyd i ymgysylltu'n llawn â'r Bwrdd Monitro Annibynnol, gan gynnwys cyfarfod a chymryd rhan yn ôl-drafodaeth yr arolygiad. Bydd y tîm hefyd yn cynnig cwrdd â chymdeithasau staff.

Tystiolaeth ddogfennol

- 3.24 Bydd tîm yr arolygiad yn gofyn i'r sefydliad ddarparu pob math o wybodaeth i gynorthwyo'r broses arolygu. Dylid danfon y dogfennau i brif ystafell y tîm ar gyfer diwrnod cyntaf yr arolygiad.
- 3.25 Bydd arolygwyr yn gyfarwydd â'r wybodaeth a ddarperir sy'n ymwneud â'u meysydd arolygu. Bydd y dogfennau'n cael eu gwirio, cyn y gofynnir am ragor o wybodaeth gan y sefydliad. Gwneir pob ymdrech i wneud cyn lleied â phosibl o geisiadau am dystiolaeth ddogfennol a data.

Arolygu

- 3.26 Defnyddir y fersiwn berthnasol o'r Disgwyliadau ar gyfer pob arolygiad.
- 3.27 Mae'r fethodoleg arolygu'n seiliedig ar gymysgedd o ddulliau o gasglu dystiolaeth mewn arolygiad. Mae pum ffynhonnell allweddol o dystiolaeth.
- **Arsylwi:** bydd yr arolygwyr yn arsylwi mewn gwahanol leoliadau ac ar wahanol adegau o'r dydd (gan gynnwys oriau cymdeithasu gyda'r nos). Bydd yr arolygwyr yn arsylwi ar ryngweithio ac yn asesu ansawdd y berthynas rhwng y staff a'r bobl sy'n cael eu cadw yno. Bydd y gwaith arsylwi'n cynnwys ymweliad nos gan yr arolygwyr, ac asesiad llawn o'r gweithdrefnau gyda'r nos.

- **Y bobl sy'n cael eu cadw yno:** mae gwranddo ar lais y bobl sy'n cael eu cadw yno yn rhan ganolog o unrhyw arolygiad. Yn ychwanegol at yr arolwg, bydd yr arolygwyr yn siarad â'r bobl sy'n cael eu cadw yno – naill ai'n anffurfiol ar yr adeiniau neu mewn cyfweiliadau un-i-un – er mwyn cael syniad o'r hyn sy'n digwydd go iawn yn y sefydliad. Gall yr arolygwyr hefyd gwrdd â grwpiau ohonynt er mwyn trafod. Os bydd yr arolygwyr yn dymuno siarad â phobl sy'n methu siarad Saesneg, byddant yn defnyddio gwasanaeth cyfieithu ar y pryd dros y ffôn. Gall y bobl sy'n cael eu cadw yno siarad ag arolygwyr yn breifat ac yn gyfrinachol.³
- **Staff:** yn ychwanegol at yr arolwg, bydd yr arolygwyr yn siarad â staff yn anffurfiol wrth iddynt gerdded o amgylch y sefydliad ac mewn cyfweiliadau unigol. Byddant yn gofyn i'r staff beth maen nhw'n meddwl sy'n digwydd go iawn yn y sefydliad, a beth yw eu barn am bolisiau a gweithdrefnau, ac am eu rôl unigol. Bydd yr arolygwyr yn siarad ag amrywiaeth o staff, gan gynnwys uwch reolwyr, staff adain, a staff arbenigol.
- **Trydydd partïon perthnasol:** bydd yr arolygwyr yn siarad â sefydliadau statudol ac anstatudol, er enghraifft cynrychiolwyr o'r Bwrdd Cyfiawnder Ieuencid, y Bwrdd Monitro Annibynnol, grwpiau gwirfoddol a chyfreithwyr, am eu profiadau nhw a phrofiadau'r bobl y maen nhw'n eu cynrychioli sydd mewn sefydliadau cadw. Gall ymwelwyr hefyd fod yn ffynhonnell dda o wybodaeth.
- **Dogfennau:** yn ogystal â'r dystiolaeth ddogfennol a ddarparwyd ar ddechrau'r arolygiad, bydd yr arolygwyr yn edrych ar gofnodion unigolion sy'n cael eu cadw yno, fel llyfrau arsylwi, P-Nomis (system TG y Gwasanaeth Carchardai), data perfformiad o system HMPPS performance hub, cofnodion dyddiol yn yr adain, cynlluniau gofal a chynlluniau dedfrydu/gorchymyn cadw a hyfforddi, i gadarnhau eu canfyddiadau. Mae rhywfaint o dystiolaeth ddogfennol, gan gynnwys ffurflenni cwyno a data monitro CAMPUS, yn addas ar gyfer dadansoddiad rhifol, a fydd yn ei gwneud yn bosibl i weld patrymau. Gall tîm yr arolygiad gasglu tystiolaeth ffotograffig i ddangos amodau nad oes modd eu disgrifio'n ddigonol neu i bwysleisio canfyddiad, gyda'r broses honno'n cael ei rheoli gan brotocolau y cytunwyd arnynt â'r cyrff a arolygir. Bydd yr arolygwyr hefyd yn adolygu adroddiad hunanasesu'r sefydliad, a fydd wedi cael ei baratoi gan y llywodraethwr/cyfarwyddwr.

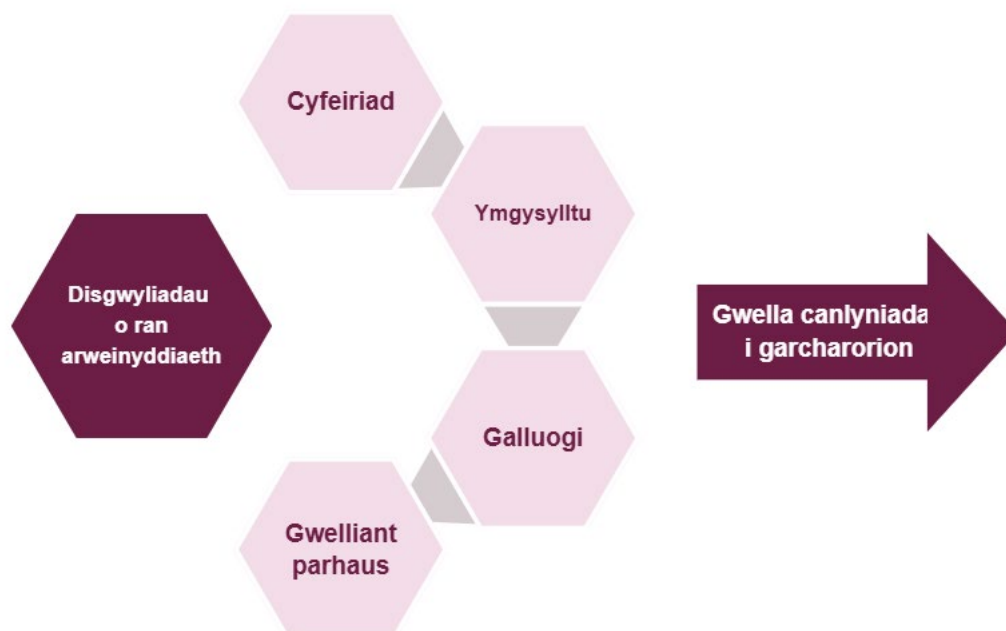
---

3 Bydd arolygwyr bob amser yn cadw mewn cof yr egwyddor o gyfrinachedd, diogelwch a sensitifrwydd wrth gyfweled â'r bobl sy'n cael eu cadw yno. Dylai pob cyfweiliad unigol â phobl sydd wedi colli eu rhyddid gael ei gynnal y tu hwnt i glyw pobl eraill. Yr eithriad i'r rheol hon yw os bydd pobl sy'n cael eu cadw yno yn datgelu bygythiad i ddiogelwch neu lesiant unigolyn neu i ddiogelwch y sefydliad, neu os oes rhywun sy'n cael ei gadw yno wedi dioddef unrhyw anfantais o ganlyniad i gyfathrebu â'r Arolygiaeth (gelwir hyn yn gosbau neu'n sancsiynau). Mae manylion llawn ein protocolau sancsiynau ac amddiffyn (diogelu), gan gynnwys pwy y gallwn rannu gwybodaeth â nhw, i'w gweld ar ein gwefan.

Arweinyddiaeth

3.28 Mae gan Arolygiaeth Carchardai EF ddisgwyliadau penodol sy'n canolbwyntio ar arweinyddiaeth.

Mae'r Disgwyliadau hyn yn ymdrin â'r elfennau canlynol:

- **Cyfeiriad:** Mae arweinwyr yn cydweithio â staff, rhanddeiliaid a charcharorion i bennu a chyfleu blaenoriaethau strategol a fydd yn gwella canlyniadau i garcharorion.
- **Ymgysylltu:** Mae arweinwyr yn creu diwylliant lle mae staff a rhanddeiliaid eraill yn fodlon cymryd rhan mewn gweithgareddau i wella canlyniadau i garcharorion.
- **Galluogi:** Mae arweinwyr yn darparu'r adnoddau angenrheidiol sy'n galluogi carcharorion i gael canlyniadau da.
- **Gwelliant parhaus:** Mae arweinwyr yn canolbwyntio ar gyflawni blaenoriaethau sy'n ategu canlyniadau da i garcharorion. Maent yn monitro cynnydd yn ofalus yn erbyn y blaenoriaethau hyn.

Yn ein Disgwyliadau, mae'r term 'arweinydd' yn cyfeirio at unrhyw un sydd â chyfrifoldeb arwain neu reoli. Nid yw ein Disgwyliadau o ran arweinyddiaeth yn cael eu sgorio.

Triongli tystiolaeth yr arolygiad

3.29 Lle bynnag y bo modd, bydd yr arolygwyr yn seilio holl ganfyddiadau/dyfarniadau'r arolygiad ar driongli nifer o ffynonellau

tystiolaeth. Yn yr achos hwn, mae triongli yn golygu cadarnhau ffynhonnell o dystiolaeth gydag o leiaf ddwy ffynhonnell wahanol arall (er, weithiau, bydd digwyddiad/canfyddiad yn ddigon pwysig i sefyll ar ei ben ei hun). Pan fydd yn bosibl, byddant yn ceisio sicrhau cydbwysedd rhwng data meintiol – fel data sy'n dangos patrwm dros gyfnod o chwe mis o leiaf, er enghraifft – a ffynonellau o dystiolaeth ansoddol – fel cyfweiliadau a grwpiau, sy'n gallu egluro'r rheswm dros y patrwm. Bydd arolygwyr bob amser yn ceisio dod o hyd i dystiolaeth ategol o ffynonellau eraill, perthnasol.

- 3.30 Mae arolygwyr yn gyfrifol am arolygu'r amodau ar gyfer pawb mewn sefydliad cadw, a'r ffordd maent yn cael eu trin. Er y gall cwynion unigol gyfrannu at farn am yr amodau ar gyfer y boblogaeth gyfan, ni fydd yr arolygwyr yn cytuno i fwrw ymlaen ag achos penodol ar ran rhywun yno, nac yn gwirfoddoli unrhyw un arall i wneud hynny. Ar ben hynny, y canlyniadau i'r rheini sy'n cael eu cadw yno sydd fwyaf o ddi-ddordeb i'r arolygwyr, y byddai modd eu gwella, o bosibl, drwy gadw at bolisïau neu dargedau rheoli sydd eisoes yn bodoli. Gall yr Arolygiaeth ddewis anghytuno â pholisïau nad ydynt er budd gorau'r bobl sy'n cael eu cadw yno, a gall enwi elfennau sy'n achosi pryder neu argymell newidiadau o ganlyniad i hynny.

Adrodd yn ôl i'r rheolwyr

- 3.31 Mae arolygu yn broses dryloyw. Bydd rheolwyr yn cael yr wybodaeth ddiweddaraf am ganfyddiadau sy'n dod i'r amlwg drwy gydol yr arolygiad, a bydd arolygwyr yn darparu tystiolaeth ar gyfer eu canfyddiadau ac yn annog herio ar sail tystiolaeth. Erbyn diwedd y broses, bydd yr arolygwyr yn sicrhau bod y rheolwr yn deall y canfyddiadau, nad oes ganddo ymateb pellach, a'i fod yn gwybod beth y mae'n debygol o'i glywed yn yr ôl-drafodaeth ar ddiwedd yr arolygiad. Fodd bynnag, gwneir y casgliadau terfynol yn ôl disgrisiwn y Prif neu'r Dirprwy Brif Arolygydd.
- 3.32 Bydd arweinydd y tîm hefyd yn adrodd yn ôl ar y canfyddiadau allweddol i'r llywodraethwr/cyfarwyddwr neu i brif weithredwr y sefydliad bob dydd o leiaf, a hefyd yn annog herio ar sail tystiolaeth yn ystod y sgysiau hyn.
- 3.33 Cydnabyddir bod proffil arolygiadau a'r craffu a ddaw yn eu sgil, yn enwedig pan fydd canlyniadau gwael, yn gallu bod yn anodd yn bersonol i lywodraethwyr a'u timau. Bydd Arolygiaeth Carchardai EF, gan gynnal ein rôl graffu annibynnol, yn gweithredu'n broffesiynol ac yn sensitif i liniaru'r risgiau cysylltiedig a, phan fydd angen, yn rhybuddio HMPPS neu'r Swyddfa Gartref os bydd pryderon difrifol ynghylch llesiant unigolion yn dod i'r amlwg yn ystod yr arolygiad.

Rhoi gwybod am bryderon sylweddol

- 3.34 Os bydd Arolygiaeth Carchardai EF yn canfod pryder sylweddol, naill ai yn ystod neu ar ôl arolygiad – er enghraifft, achos posibl o dor diogelwch – byddwn, os yw'n briodol, yn rhoi gwybod i'r arweinydd

perthnasol yn HMPPS neu'r Swyddfa Gartref, naill ai wyneb yn wyneb, dros y ffôn neu drwy e-bost.

3.35 Gan ddibynnu ar natur y pryder, bydd Arolygiaeth Carchardai EF hefyd yn ystyried y systemau adrodd canlynol:

- cyflwyno Adroddiad Gwybodaeth Mercury (MIR) drwy lwyfan gwasanaethau digidol carchardai HMPPS; a/neu
- cyfeirio at brotocolau mewnol Arolygiaeth Carchardai EF gan gynnwys y prosesau diogelu neu sancsiynau, ond heb fod yn gyfyngedig i hynny.

Methodoleg ar gyfer mewnfudwyr

3.36 Defnyddir methodoleg estynedig yn ystod arolygiadau o ganolfannau symud mewnfudwyr, sy'n golygu bod arolygiadau'n para dros dair wythnos. Y prif reswm am hynny yw caniatáu amser i gynnal a dadansoddi cyfweiliadau gyda mewnfudwyr sy'n cael eu cadw yno. Bydd pob un ohonynt yn cael cynnig cyfweiliad cyfrinachol gydag arolygwyr, gyda gwasanaeth cyfieithu yn cael ei ddefnyddio pan fydd angen. Gellir cyfweld â'r staff hefyd os byddant yn gofyn am gael siarad â'r arolygwyr.

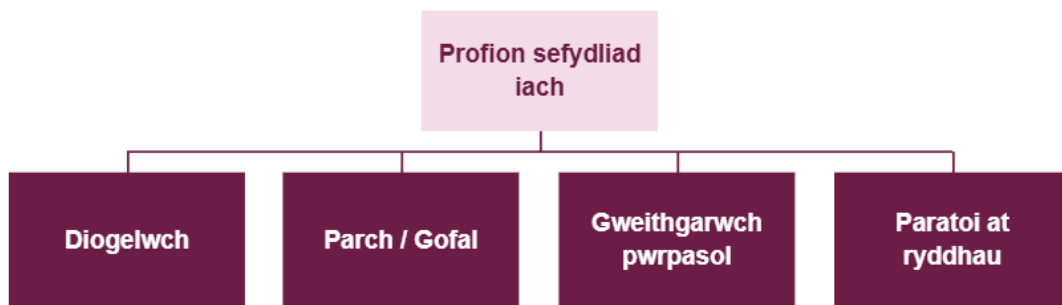
Casgliad arolygiad

3.37 Un o nodweddion allweddol y broses arolygu yw presenoldeb y Prif Arolygydd Carchardai neu'r Dirprwy Brif Arolygydd Carchardai ar ddiwrnod olaf ond un yr arolygiad. Ei rôl yw ymgyswrtio â'r sefydliad sy'n cael ei arolygu, a chyfrannu at y broses sicrhau ansawdd ac asesu ar ddiwedd yr arolygiad.

'Pwyso a mesur' a dyfarnu

3.38 Bydd asesiad o berfformiad y sefydliad yn cael ei gynnal yn unol â'r profion perthnasol ar gyfer sefydliad iach a nodwyd yn y Disgwyliadau perthnasol.

Mewn carchardai a Sefydliadau Troseddwy'r Ifanc, dyma'r pedwar prawf:

3.39 Bydd y prif ganfyddiadau ac asesiadau yn cael eu cyflwyno i'r sefydliad ar ddiwrnod olaf yr arolygiad.

Asesu

3.40 Bydd tîm yr arolygiad yn asesu perfformiad y sefydliad yn unol â'r profion perthnasol ar gyfer sefydliad iach, gan ddefnyddio'r dyfarniadau canlynol.

Rhif	Diffiniad
4	Mae'r canlyniadau i garcharorion yn dda. Nid oes tystiolaeth o effaith niweidiol ar ganlyniadau mewn unrhyw elfennau allweddol i'r carcharorion.
3	Mae'r canlyniadau i garcharorion yn rhesymol dda. Mae tystiolaeth o ganlyniadau niweidiol i'r carcharorion mewn nifer bach o elfennau'n unig. Nid oes unrhyw bryderon sylweddol ar gyfer y mwyafrif.
2	Nid yw'r canlyniadau i garcharorion yn ddigon da. Mae tystiolaeth o effaith niweidiol ar ganlyniadau mewn nifer o elfennau i'r carcharorion, neu'n enwedig yn yr elfennau hynny sydd bwysicaf i lesiant y carcharorion. Mae problemau/pryderon yn debygol o achosi pryder difrifol os na fyddant yn derbyn sylw.
1	Mae'r canlyniadau i garcharorion yn wael. Mae tystiolaeth bod yr arferion presennol yn cael effaith ddifrifol ar y canlyniadau i garcharorion. Nid yw'r carcharorion hyd yn oed yn derbyn triniaeth na/neu amodau priodol. Mae angen cymryd camau unioni ar unwaith.

Arolygon gadael

3.41 Ar ddiwrnod olaf yr arolygiad, anfonir arolygon gadael i'r sefydliad a arolygwyd. Mae'r arolwg gadael yn casglu barn gan staff y sefydliad am

y ffordd y cynhaliwyd yr arolygiad; mae hyn yn galluogi'r Arolygiaeth i fonitro a gwella sut mae'n arolygu pob math o sefydliad.

Cyhoeddi adroddiadau

3.42 Cyhoeddir adroddiadau arolygu mewn templedi safonol i sicrhau cysondeb o ran arddull a fformat. Bydd adroddiadau a gyhoeddir yn nodi'n glir y pryderon neu'r argymhellion y mae angen i arweinwyr roi sylw iddynt (gweler isod mewn perthynas â chynlluniau gweithredu), a bydd arolygwyr yn asesu'r cynnydd a wnaed yn yr arolygiad nesaf neu mewn adolygiad annibynnol o'r cynnydd. Bydd adroddiadau drafft yn cael eu hanfon at y corff a arolygwyd er mwyn cadarnhau eu bod yn ffeithiol gywir cyn eu cyhoeddi. Dylai pob adroddiad arolygu carchar gael ei gwblhau'n derfynol a'i gyhoeddi o fewn 14 wythnos i ddiwedd yr arolygiad.

Yn dilyn yr arolygiad

3.43 Yn unol â phrotocolau y cytunwyd arnynt, dylai'r carchardai a arolygwyd lunio cynllun gweithredu cychwynnol sy'n ymateb i'r argymhellion a wnaed neu'r pryderon a nodwyd gan yr Arolygiaeth. Dylai'r cynllun gweithredu hwn fod ar gael dri mis ar ôl cyhoeddi'r adroddiad. Dylai'r cynllun gweithredu nodi'r camau a gymerwyd, neu y bwriedir eu cymryd, i ymateb i bob argymhelliad neu elfen a oedd yn achosi pryder a'r amserlen ar gyfer pob cam. Bydd cynlluniau gweithredu'r cyrff a arolygwyd yn cael eu cyhoeddi ar wefan Arolygiaeth Carchardai EF.

3.44 Bydd arweinwyr tîm yn gwirio ac yn herio cynnwys y cynllun gweithredu cychwynnol os oes angen, yn dilyn trafodaethau â'r Prif neu'r Dirprwy Brif Arolygydd. Mae cynlluniau gweithredu yn rhan o'r gronfa ddata o wybodaeth y mae'r Arolygiaeth yn ei defnyddio i lywio arolygiadau dilynol. Disgwylir felly i arolygwyr gyfeirio at gynlluniau gweithredu a thystiolaeth ddogfennol ac electronig arall i baratoi ar gyfer arolygiad.

Arolygiadau lle rhoddwyd rhybudd

3.45 Mae arolygiadau lle rhoddwyd rhybudd yn dilyn yr un fformat ag arolygiadau dirybudd (fel y disgrifiwyd yn yr adran flaenorol), ac eithrio bod wythnos gyntaf yr arolygiad yn cael ei chynnal ar ddyddiad a drefnwyd ymlaen llaw cyn ail wythnos yr arolygiad. Mae gan y Prif Arolygydd yr opsiwn i gyhoeddi arolygiad ymlaen llaw os yw hynny'n angenrheidiol o safbwynt gweithredol – er enghraifft, arolygiad mewn awdurdodaethau eraill, neu os gallai helpu'r sefydliad i fynd i'r afael â phryderon a gwneud gwelliannau.

3.46 Bydd arolygwyr yn arwain y swyddog cyswllt drwy ofynion tîm yr arolygiad.

Hysbysiad Brys

3.47 Wrth arolygu carchardai, Sefydliadau Troseddwyr Ifanc a Chanolfannau Hyfforddi Diogel (yr olaf gyda chytundeb Prif Arolygydd

EF Ofsted a Phrif Arolygydd Gwasanaethau Gofal Sylfaenol a Chymunedol y Comisiwn Ansawdd Gofal), gall Prif Arolygydd Carchardai EF nodi pryderon sylweddol ynghylch amodau'r bobl sy'n cael eu cadw yno a'r ffordd maent yn cael eu trin. Yn y sefyllfa hon, bydd y Prif Arolygydd yn ysgrifennu at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Gyfiawnder o fewn saith diwrnod calendr i ddiwedd yr arolygiad.

Bydd unrhyw benderfyniad i roi hysbysiad brys i'r Ysgrifennydd Gwladol ynghylch pryderon sylweddol yn cael ei wneud yn ôl dyfarniad Prif Arolygydd Carchardai EF (ac ar gyfer Canolfannau Hyfforddi Diogel, bydd y penderfyniad yn cael ei wneud ar y cyd â Phrif Arolygydd EF Ofsted a Phrif Arolygydd Gwasanaethau Gofal Sylfaenol a Chymunedol y Comisiwn Ansawdd Gofal). Bydd y dyfarniad yn seiliedig ar ffactorau perthnasol a welwyd yn ystod yr arolygiad, a allai gynnwys:

- asesiadau gwael yn y prawf carchar iach
- patrwm dyfarniadau yn y prawf carchar iach
- asesiadau gwael dro ar ôl tro
- y math o garchar a'r risgiau sy'n bodoli
- pa mor fregus yw'r bobl sy'n cael eu cadw yno
- peidio mynd i'r afael ag elfennau sy'n achosi pryder neu gyflawni argymhellion
- ffydd yr Arolygiaeth yng ngallu'r sefydliad i newid a gwella.

3.48 Ar gyfer carchardai a Sefydliadau Troseddwy'r Ifanc, bydd y Prif Arolygydd yn ysgrifennu at yr Ysgrifennydd Gwladol (gyda chopi'n cael ei anfon at randdeiliaid perthnasol) o fewn saith diwrnod calendr i ddiwedd yr arolygiad, gan ddarparu hysbysiad brys am y pryderon sylweddol a'r rhesymau dros y pryderon hynny. Bydd yr hysbysiad yn crynhoi'r dyfarniadau ac yn dweud pa faterion y mae angen eu gwella. Fel rhan o'r broses arolygu, bydd llywodraethwr neu gyfarwyddwr y sefydliad a arolygwyd wedi cael gwybod beth yw bwriad y Prif Arolygydd. O leiaf 24 awr ar ôl i'r llythyr gael ei anfon yn breifat at yr Ysgrifennydd Gwladol, bydd yn cael ei gyhoeddi ar wefan Arolygiaeth Carchardai EF a'i ddosbarthu i'r cyfryngau a drwy gyfryngau cymdeithasol.

3.49 Mae arolygiadau o Ganolfannau Hyfforddi Diogel yn cael eu cynnal gan Ofsted, Arolygiaeth Carchardai EF a'r Comisiwn Ansawdd Gofal o dan Fframwaith Cydarolygu.⁴ Yn achos Canolfannau Hyfforddi Diogel, os bydd y Prif Arolygwyr yn penderfynu rhoi'r broses hysbysiad brys ar waith, bydd Ofsted, fel yr arolygiaeth arweiniol, yn ysgrifennu at yr Ysgrifennydd Gwladol dros Gyfiawnder ar ran yr arolygiaethau i egluro eu pryderon cyffredin. Fel rhan o'r broses arolygu, bydd cyfarwyddwr y sefydliad a arolygwyd wedi cael gwybod am y bwriad i gyhoeddi hysbysiad brys. Bydd y cyfarwyddwr hefyd yn derbyn copi o'r llythyr ar yr un pryd ag y bydd yn cael ei anfon at yr Ysgrifennydd Gwladol.

---

⁴ I gael esboniad llawn o'r fethodoleg ar y cyd, gweler: [Joint inspection framework: secure training centres - GOV.UK \(www.gov.uk\)](https://www.gov.uk/government/publications/joint-inspection-framework-secure-training-centres).

Bedair awr ar hugain ar ôl i'r llythyr gael ei anfon yn breifat at yr Ysgrifennydd Gwladol, bydd yn cael ei gyhoeddi gan Ofsted.

- 3.50 Ar ôl cael hysbysiad brys, mae gan yr Ysgrifennydd Gwladol 28 diwrnod calendr i ymateb yn gyhoeddus i'r pryderon a godwyd yn y llythyr a gyhoeddwyd. Bydd yr ymateb yn egluro sut bydd y canlyniadau i'r rheini sy'n cael eu cadw yn y sefydliad yn gwella yn y tymor byr a'r tymor hwy.
- 3.51 Yn dilyn hysbysiad brys am garchar neu Sefydliad Troseddwyr Ifanc, bydd Arolygiaeth Carchardai EF yn ailrolygu'r sefydliad maes o law ar ddyddiad a bennwyd gan ei phroses amserlennu sy'n seiliedig ar risg. Yn dilyn hysbysiad brys am Ganolfan Hyfforddi Diogel, bydd yr arolygiad neu'r ymweliad nesaf yn cael ei gynnal yn unol â'r Fframwaith Cydarolygu.

Adolygiadau annibynnol o'r cynnydd

- 3.52 Yn ogystal â'i rhaglen o arolygiadau, mae Arolygiaeth Carchardai EF hefyd yn cynnal adolygiadau annibynnol o'r cynnydd mewn carchardai, Sefydliadau Troseddwyr Ifanc a Chanolfannau Symud Mewnfudwyr. Pwrpas Adolygiad Annibynnol o'r Cynnydd yw asesu'r cynnydd a wnaed i roi sylw i'r argymhellion neu'r elfennau pryder a nodwyd yn yr arolygiad blaenorol, cefnogi gwelliannau, a dod o hyd i rwystrau rhag cynnydd.
- 3.53 Mae Adolygiadau Annibynnol o'r Cynnydd yn wahanol i arolygiadau, sy'n asesu'r ffordd mae carcharorion neu bobl mewn sefydliad cadw yn cael eu trin, a'r amodau cadw, yn erbyn Disgwyliadau Arolygiaeth Carchardai EF a'r pedwar prawf ar gyfer carchar iach. Yn hytrach na hynny, mae Adolygiadau Annibynnol o'r Cynnydd yn edrych ar ddetholiad o argymhellion neu elfennau pryder, ac yn gwneud penderfyniadau ynghylch faint o gynnydd a wnaed. Pan fydd angen gwneud gwaith dilynol mewn achosion o dorri rheoliadau, neu pan fydd pryderon yn parhau ynghylch y ddarpariaeth iechyd a gofal cymdeithasol, bydd y Comisiwn Ansawdd Gofal yn bresennol yn yr arolygiadau hyn a gynhelir gan Arolygiaeth Carchardai EF.
- 3.54 Mae safleoedd yn cael eu dynodi yn ôl disgrisiwn y Prif Arolygydd, ond rhoddir ystyriaeth arbennig i'r ffactorau canlynol:
- sgoriau gwael yn y profion carchar iach (sgôr o un allan o bedwar)
  - patrwm dyfarniadau carchar iach
  - arolygiadau gwael dro ar ôl tro
  - y math o garchar a'r risgiau sy'n bodoli
  - pa mor fregus yw'r bobl sy'n cael eu cadw yno
  - peidio â chyflawni argymhellion blaenorol
  - lefel y ffydd yn yr arweinyddiaeth, a'r gallu i newid a gwella
  - barn y Prif Arolygydd y bydd adolygiad cynnydd yn helpu i annog gwelliant parhaus.

- 3.55 Bydd Arolygiaeth Carchardai EF yn ymgymryd â 15-20 o Adolygiadau Annibynnol o'r Cynnydd ym mhob blwyddyn fusnes. Fel arfer, bydd adolygiadau'n cael eu cynnal rhwng wyth a 12 mis ar ôl yr arolygiad.
- 3.56 Mae'r Adolygiadau Blynyddol o'r Cynnydd yn ymweliadau byr lle rhoddwyd rhybudd yn eu cylch, ac maent yn para am 2.5 diwrnod. Bydd arolygwyr yn asesu'r cynnydd a wnaed ers yr arolygiad blaenorol ar yr elfennau a oedd yn achosi pryder (bydd y rhain bob amser yn cynnwys unrhyw bryderon blaenoriaethol), ac yn gwneud un o bedwar dyfarniad posibl mewn perthynas â phob argymhelliad neu elfen a oedd yn achosi pryder.

Dyfarniad	Diffiniad
Dim cynnydd arwyddocaol	Nid yw arweinwyr wedi llunio cynllun gwella realistig i fynd i'r afael â'r pryder hwn eto, na darparu adnoddau ar ei gyfer, na dechrau ei roi ar waith.
Cynnydd annigonol	Roedd arweinwyr wedi dechrau rhoi strategaeth wella realistig ar waith (er enghraifft, strategaeth gyda systemau a phrosesau sefydledig a gwell), ond roedd canlyniadau carcharorion yn gwella'n rhy araf neu doedden nhw ddim yn gwella o gwbl.
Cynnydd rhesymol	Roedd arweinwyr yn rhoi strategaeth wella realistig ar waith, gyda thystiolaeth o gynnydd cynaliadwy ac ychydig o arwyddion cynnar o ganlyniadau gwell i garcharorion.
Cynnydd da	Roedd arweinwyr eisoes wedi rhoi strategaeth wella realistig ar waith i fynd i'r afael â'r pryder hwn ac wedi sicrhau gwelliant clir mewn canlyniadau i garcharorion.

- 3.57 Cyhoeddir adroddiadau ar yr Adolygiadau Annibynnol o'r Cynnydd o fewn 25 diwrnod gwaith i ddiwedd yr adolygiad.

Section 4 Rhagor o wybodaeth

4.1 I gael rhagor o wybodaeth am y broses arolygu, gan gynnwys amddiffyn pobl sydd mewn sefydliadau cadw rhag sancsiynau, meysydd pwnc newydd a rhai sy'n datblygu, a'n safonau proffesiynol, gan gynnwys ymddygiad staff a chwynion, edrychwch ar wefan Arolygiaeth Carchardai EF, [HM Inspectorate of Prisons](#), neu'r dogfennau ategol:

- [Disgwyliadau \(ar gael ar gyfer gwahanol fathau o sefydliadau\)](#)
- [Geirfa adroddiadau](#)
- [Polisi a phrotocol diogelu Arolygiaeth Carchardai EF](#)
- [Polisi cwynion](#)

Hawlfraint y Goron 2026

Mae'r cyhoeddiad hwn, ac eithrio'r logos, wedi'i drwyddedu o dan delerau Trwydded Llywodraeth Agored v3.0 ac eithrio lle nodwyd fel arall. I weld y drwydded hon, ewch i nationalarchives.gov.uk/doc/open-government-licence/version/3, ysgrifennwch i'r cyfeiriad hwn, Information Policy Team, The National Archives, Kew, London TW9 4DU, neu anfonwch e-bost at:

psi@nationalarchives.gsi.gov.uk

Pan fyddwn wedi nodi bod unrhyw wybodaeth o dan hawlfraint trydydd parti, bydd angen i chi gael caniatâd gan ddeiliaid yr hawlfraint berthnasol.

Dylai unrhyw ymholiadau ynghylch y cyhoeddiad hwn gael eu hanfon atom yn y cyfeiriad isod neu:

hmiprison.enquiries@hmiprison.gsi.gov.uk

Mae'r cyhoeddiad hwn ar gael i'w lwytho i lawr yn: [Our reports – HM Inspectorate of Prisons](#)

Argraffwyd a chyhoeddwyd gan:

Arolygiaeth Carchardai EF

Llawr 3

10 South Colonnade

Canary Wharf

Llundain

E14 4PU

Lloegr

Mae pob llun yn destun hawlfraint Arolygiaeth Carchardai EF oni nodir yn wahanol.